

במשעול החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גליין נ | פרשת כי תשא פורים תשפ"ה

כימים אשר נחו בהם היהודים – בין שבת ופורים

ופעמיים נאמר בה; ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם וכו'. והיא הפרשה הסמוכה לפ' העגל, המתחלת במתן הלוחות ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו שני לוחות העדות כתובים באצבע אלוקים וכו'. ובה גם גילוי הי"ג מידות, ומתן הלוחות השניות שהיה ביום הכיפורים, שהם כולם גילוי עומקי הרצון שיש בין הקב"ה לעמו ישראל. ובמי השלוח ח"ב - פרשת תשא, יש דברים רמים ונישאים על הקשר והתוכן ההדוק בין חטא העגל ולבין קדושת והארת השבת, שבשניהם יש בעומק לבם של ישראל דביקות גמורה בהשי"ת. וכתוב שם חידוש גדול מרוח קדשו שמסוד ה' ליראי, והוא - שחטא העגל נעשה 'בזו הרגע' שחקק השי"ת על הלוחות את מצוות השבת.

כי באמת חטא העגל לא היה רק על הגוון ובשורש לבם היו דבוקים בהשי"ת, כי בעת שהשי"ת חקק על הלוחות המאמר זכור את יום השבת בזו הרגע עשו את העגל, כי שבת מורה שעומק הלב יהיה דבוק בהשי"ת.

מנוחה וקדושה: ולהבין את הקשר בין ימי הפורים ליום השבת ולחטא העגל וההתרחקות של הקב"ה לישראל לאחריו. הנה מאוד צריך להבין באופן הפשוט ביותר לאנשים כערכנו בזמנינו, מהי מנוחת השבת שאנו משבחים אותה כל כך ואומרים עליה בתפילת המנוחה כתיקון חז"ל; 'יום מנוחה וקדושה'. ומה הקשר בין מנוחה לקדושה, וכי אין מנוחה ללא קדושה וכן להיפך. וכן 'מנוחת אהבה ונדבה' - מה שייכים אהבה ונדבה לעניין המנוחה, או 'אמת ואמונה'. ומהי 'מנוחה שלימה שאתה רוצה בה' - מה פירוש רצון ה' בשלימות המנוחה. וכמה עוד הגדרות אפשר ושייך לתת במנוחה, מעבר להשקט ובטח, שהיא באמת ממש מעניין המנוחה שהיא שקטה ובטוחה ואין מטריד אותה דבר. גם מדוע דווקא ה'מנוחה' היא עיקר השבת ולא התפילה או הסעודות והדביקות שבהם וכדו'. גם צ"ל מה שאנו מבקשים 'רצה נא במנוחתינו' ואין אנו מבקשים רצה נא בלובלינו או בתפילתנו ובמצותינו בפסח וכו', ולמה השי"ת צריך לרצות את מנוחתנו יותר משאר המצוות שאנו עושים לכבודו ית'. ובכלל הבקשה והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך - והלא מצוות השבת כבר ניתנה לנו במרה ובעשרת הדיברות, ומה יש לה עדיין 'להתנחל' אצלנו. והיא קושיית השפ"א כדלקמן.

נייחא דכולא: ומרא דהאי שמעתא בספרי החסידות הוא בעל אהבת שלום, שכתב עשרות פעמים על עניין מנוחת השבת שאינה רק כאדם הנח מעמלו בהפסקה ושבייתה או בשינה וכו' באפיסת כוח, אלא שהוא - שלושה מושגים זה ע"ג זה, והראשון הוא - ע"פ הוזה"ק, עניין ה'נייחא דרוחא', שהוא לפי דבריו ה'נחת רוח והתענוג' שחייבים להיות - מדי פעם או כסדר - לכל נברא והיא 'חיות וקיומו ומעמדו ומצבו'. כמ"ש באהבת שלום - פרשת בראשית

יש לפרש על דרך זה, דהנה אמרו חכמינו ז"ל מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה [כלתה ונגמרה המלאכה], פירוש דהנה השבת קודש היא קיום וחיות של כל העולמות, והיינו, כי הנחת רוח והתענוג שיש לדבר הנברא היא חיותו וקיומו ומעמדו ומצבו... ועל כן נקראת שבת, מלשון שביטא ונייחא ותענוג, כמבואר בזוהר הקדוש שבת נייחא דכולא, תיאובתא דכולא, דבקווא דכולא, דעילא ותתא כחדא... נמצא שהשבת קודש היא החיות והנפש של כל העולמות, ובאמצעותו מתקיימים כל העולמות: וזהו מה היה העולם חסר מנוחה, פירוש שהיה העולם חסר המנוחה והתענוג והתשוקה והניסופין, שזהו עיקר קיום וחיות העולם, ועל כן לא נשלמה עדיין הבריאה.

מהות מנוחת השבת אינה רק המנוחה והשבייתה מכל עבודה ברוגע שקט ושלווה, אלא השבת היא גם עניין של נחת רוח. והוא יום מיוחד וקבוע בשבוע שיש לכל הברואים נחת רוח מכל מעשיהם בכל ימות השבוע. מעשים - שביום השבייתה מכל עבודה ומעשה - שבים בדעת היהודי לתכליתם, שהיא לפעול נחת רוח אצל עושיהם. כל אחד לפי דרגתו ועיסוקיו במעשים גשמיים או רוחניים וקורת רוחו

ונוח מאויביהם: פורים הוא היום היחיד בשנה שבו הולכים על פי ההלכה, גם בבגדי שבת וגם בתפילין (לנוהגים לא להניח תפילין בחוה"מ) וקישרו הצדיקים הראשונים בין הארת ימי הפורים ובין הארת השבת, שיש בימי הפורים גם את העניין של שבת קודש. וכמו שנאמר על הקב"ה 'וינוח ביום השביעי' וכמו שאמור בשבת 'למען ינוח שורך וחמורך', גם ימי הפורים נקראים במגילה ימי מנוחה; 'ונוח מאויביהם', 'כימים אשר נחו בהם היהודים'. ובדבריהם (ע"פ ספרה"ק והאר"י הק') שזוהי הארת 'אור החכמה' המאירה גם בשבת וגם בפורים. וכמ"ש בעבודת ישראל לפרשת זכור.

והנה אור החכמה והשגחת הבורא עלינו זורח תמיד בבהירות בשבת קודש עלינו בני ישראל. לכן בכל ערב שבת קודש שנקבל הבהירות הזה יסדו לנו הקדמונים שישו כל אדם בתשובה בערב שבת כמ"ש ספרי יראים, ולרחוץ ולטבול וללבוש לבנים לכבוד שבת, כי בו יתגלה אור החכמה ואנחנו עולים למעלה לקדושה עד בחינה הנקראת קודש ישראל לה'. והנה בימי מרדכי על ידי תשובתם וקיימו וקבלו את התורה ברצון טוב נתגלה עליהם האור הזה הגם שלא היה בשבת רק בימי החול. [וזה דכתיב (אסתר ט, כב) כאשר נחו בהם היהודים, רצ"ל כיום המנוח הוא השבת]. והחילוק היה, שבשבת עולים לשם למעלה מה שאין כן על ידי מרדכי הצדיק נמשך הארה למטה ונתגלה החסדים, וזהו שא"תא (בשור"ע או"ח סימן תרצ"ה ס"ב) ללבוש בגדי שבת בפורים מורה על הנ"ל.

ובמאור ושמשי פרשת משפטים, עוד הוסיף שהארת פורים ב'אור החכמה', יותר גדולה בהארה השבתית שלו מיום השבת עצמו, עד שהיא מספקת גם להאיר 'בגדי נכרים' ההופכים מכתנות עור ל'אור'. (ובעבו"י שם כתב בגדי שבת ולא בגדי יו"ט)

ובכל שנה ושנה בימי הפורים האלה מתנוצץ אור החכמה ומופיע על כל העולמות יותר מיום השבת. ובשבת אנו מחליפים לבושינו, מפני שבשבת אנו יוצאים מעץ הדעת ונדבקין בעץ החיים, שאור החכמה מופיע בשבת. על כן פושטין לבושי חול שהן כותנות עור ולובשין בגדי שבת, שבשבת אנו דבוקים בעץ החיים ונעשה מעור אור. ובפורים שאור החכמה מופיע כל היום יותר מבשבת, על כן המנהג הוא להלביש בגדי נכרים - להראות שעל ידי לבושין אלו יוכל האדם להדבק בעץ החיים אם יתקן אותן הלבושין לעשות מעור אור.

אהבה ורצון: והנה הם סתרי תורה לאנשים כערכנו להבין בלשון ובמושגי זמנינו מהו 'אור החכמה' שנתגלה ומקשר את ימי הפורים ליום השבת. והנה באהבת שלום - לפורים, יש לנו רמז קט לקשר זה, והוא מעניין הרצון אל הקב"ה שיש לישראל בשניהם. קבלת התורה מרצון שהיה בימי הפורים, והשבת עליה אנו אומרים בקידוש, באהבה וברצון הנחלתנו. ובגדי המלכות שלבשה אסתר הם בגדי השבת.

אך העניין הוא כך, דהנה כתיב (שם ט כו) קימו וקבלו, ודרשו חכמינו ז"ל (שבת פח.) קיימו מה שקבלו כבר, דבמתן תורה כפה עליהם הקב"ה הר כגיגית, ובימי אחשוורוש קבלו התורה ברצון. ועל כן מחמת שבשעת מתן תורה היו באונס, לא היו המלבושים רק בבחינת בגד, שהיתה יכולה להיות אחיזה להרע ח"ו, כמו שאמרו מכאן מודעא רבא לאורייתא. על כן בימי המן כשביקשו להכניעו כתיב ותלבש אסתר מלכות, ולא כתיב ותלבש אסתר 'בגדי' מלכות, כי אם היה בחינת בגד לא היו יכולים להכניע את המן, מחמת שבבחינת בגד יכולה להיות אחיזה להרע ח"ו, אך מחמת שלבשה בגדי שבת ויום טוב, על ידי קבלת התורה מרצון, על ידי זה נתבטל הרע. ושבת היא בחינת מלכות, וזהו שכתוב ותלבש אסתר מלכות, מרמז על בחינת שבת.

ואכן ברוב השנים פורים חל ב'פ' כי תשא, בה יש את פרשת השבת המיוחדת בה נאמרו הפסוקים הנשגבים במעלות השבת; ושמרו בני ישראל את השבת,

רוא דאחד. **ויש להם נחת רוח זה מזה**, ועל כן נקראת שבת, לשון שביא ונייחא ותענוג, כי יש להם נחת רוח זה מזה ומקבלים תענוג זה מזה, וזו היא **חיותם ומעמדם ומצבם**, וזולת זה הם בטלים, כי עיקר קיום הדבר הוא הנחת רוח שלו כנודע. ועל דרך זה ביארנו פירוש הפסוק וישבות ביום השביעי, וישבות הוא לשון שביא ונייחא ותענוג, ופירושו שהקב"ה קיבל תענוג מכל הברואים והעולמות המקבלים תענוג ונחת רוח זה מזה, יעוין שם. [ושם כתב בתוך הקטע הראשון הנ"ל] ובשבת קודש כל העולמות נכספים ומשתוקקים מאוד באהבה עצומה זה לזה, להתכלל כל אחד בחבירו, ומקבלים נחת רוח זה מזה, כי גבוה מעל גבוה יש (ע"פ קהלת ה'), וכל אחד משתוקק לגבוה ממנו, על דרך בני היכלא דכסיפין.

היכולת להתכלל ולהתאחד עם אנשים אחרים או גבוהים יותר במעלה, היא טעם החיים והבריאה בפרט ובכלל. וכמו שאנו רואים שאכילה בצוותא במשפחה או בקהילה, ואף חידושי תורה ועבודה הנאמרים ליהודי אחר, ומכש"כ מצוות צדקה ושאר מצוות כגון נישואין, הולדת הבן או הבת וכדו' מביאים עונג וקורת רוח עצומים דווקא בעת שהמה בעצמם או ההכנה להם או ההודאה עליהם נעשים במקלות יהודים אחרים, או אצל הצדיק או הרב הגבוה מהם, ובפרט בשב"ק שמתאספים כולם בביהכ"ס, כפי שנהוג לקיים שמחות יהודיות. וביותר - בדרכו של בעל אהב"ש בספרו וההולכים בעקבותיו - **בליל שבת קודש**.

שורש ותכלית: הנה אם ההתכללות וההתאחדות מביאים לנחת וקורת הרוח השבתיים, מה אכן מביא לאותה התכללות והתאחדות, ומה מבדיל בזה בין יהודי לגוי ששבת שחייב מיתה. ומדוע מנוחת השבת ניתנה ונמצאת רק אצל יהודים, עד שהוא 'אות היא לעולם', 'ביני ובין בני ישראל'. הנה היכולת האנושית להפיק תענוג נחת וקורת רוח ממעשים רבים ומאנשים אחרים, קשורה מאוד בספרי החסידות של הצדיקים האחרונים במושגים הנקראים שם - 'ה'שורש' ו'התכלית' - שבנפש האדם. מושגים המנחים אותו בכל מעשיו הרצוניים שמעבר לצרכיו הקיומיים הישירים והמיידיים, דהיינו מעשים כאלה שאינם מהווים רק צורך הכרחי לקיומו ובריאותו כו' אלא מעשים רצוניים שאינם מחויבים, מעשים הנעשים רק לעונג ונחת רוח. וזה המושג השלישי בעניין מנוחת השבת. כאשר ה'שורש' הוא המציאות הפנימית הערכית של כל אדם. כעשיית הון או צדק או אומנות כלשהו כימורה או כוח גבורה וכו' - ואצל היהודי, השורש הוא קדושה של אמונות ותפיסות ועניינים יסודיים של יהדותו ותכלית העולם - שאותם כל אדם יורש בדרך כלל מהורים ומורים. כגון מי שירש איזה עסק משפחתי גדול ומצליח, או אומנות מיוחדת או הנהגת ישוב שיסדו אבותיו, או ישיבה ותיקה, או 'רביסטווע' ואדמו"רות, ואף מסורת משפחתית של עבודת ה' בדרך מיוחדת. ירושה כזו היא באה אליו כחלק ממצויאותו והגדרתו (והיותו) כ'אור החכמה' וכהכרה בסיסית כצורות האותיות ומשמעות המספרים, כשפה וכדו' ללא הסבר ובחירה מתוך 'טעם ודעת'. כל אלו מהווים את שורש האדם, שורש השונה בדרגתו ובהיקפו בכל אדם, ותלוי עד היכן ואיזה היקף מעשים הוא דורש וכולל ולאיה עומק אנושי ומציאותי שהוא מגיע. והיא משפיעה באופן עמוק על כיצד הוא רואה את תכליתו בכל מעשיו. מהו 'רצוני' העצמי ביותר, ולהיכן הוא רוצה להגיע בהם. שרשים אלה הם שורש הרצון של כל אדם. יהודי רוצה 'לתקן עולם במלכות שד-י'. והגויים יש מי שיש לו חפץ בתיקון המדינה, ויש מי שחפץ להקים לו עסק מצליח או בית וארמון גדול וכו' וזה כל מציאותו הפנימית ו'שורש' נפשו ורצונו, ובזאת הוא רואה את תכליתו, ואין שייך להטותו או לרוממו. (ובלשון הבעש"ט נקראים שלושה אלו - עולמות נשמות ואלקות - כבארובה בגליונות י"א ו"ב לשבעות פ"ד) הנה מציאותם של שרשים חזקים ותכליות חזקות הבנויות על פיהם מאפשרים גם לאיש ואשה וגם להרבה בנ"א להתאחד יחד ברצון אחד בכדי לבטא את אותם שרשים וערכים, ולהשיג במעשיהם את התכליות היוצאות ובנויות מאותם שרשים וערכים. מבלי תחושת שורש ותכלית כלשהם, גם בני האדם וכלל הברואים הם מעצם טבעם הגשמי אנוניים בגסות ושפלות תהומיים עד מאוד. ואנו רואים בחוש שכאשר מתרחשת פעולה כזו של הוצאת השורש הערכי כאשר המבצע יורד ומתעמק במאמץ שכלי או פיזי של תשומת לב דעת ועניין - במעשה מתוכנן ותכליתי השייך לאותו שורש וערך, הנה כאשר הפעולה נגמרת בהצלחה ישנם עונג ואושר וקורת רוח עצומים העולים מן המעשה לתודעת מי שמבצע זאת, מושם שרצונו השרשי מתממש ומתבטא, והמעשה השלם עולה ומביא לו ללבו ודעתו עניין ו'תענוג' בלשון החסידות. קורת רוח ונחת מן ה'תשומה' שהשקיע. וכעניין השבת שהיא 'סוף מעשה במחשבה תחילה'. ואם המבצעים הם משפחה או קהילה או ציבור, או שהעניין מתבצע בקרבם, התענוג והנחת רוח גדולים ושלמים עד מאוד. וזוהי מנוחת השבת הבאה והעולה מששת ימי המעשה הנעשים לשם כך, כל אחד לפי דרגתו. והסימן שיש לו לאדם עונג וקורת רוח אמיתיים ממעשיו ברו"ג, היא כשנפתחים לו רעיונות חדשים הבנות ואורות

מהם, צריך - כמו הקב"ה בששת ימי בראשית - להכין את עצמו ליום הנחת וקורת הרוח של שבת. אם כמובן הפשוט של מאכלים ובגדים וכו' מיוחדים להתענוג בהם לכבוד שבת שהוא מהדין חובה על כל אחד. ובתנאי שהם נעשים באופן ובתנאים של תענוג וקורת רוח ולא סתם סיפוק צורך גוף בעלמא. וכמו שאנו רואים את ההבדל בין סעודה בחתונה שנועדה לבטא את הרגשת הרוממות השמחה בכל החושים ויש לה כלים מיוחדים מאכלים מיוחדים ומנות מיוחדות תחילה וסוף, ומוסיקה וצוותא בשולחנות וכו'. ולבין אכילה בחנות פלאפל על רגל אחת בשוק הסואן שנועדה רק להשביע את רעבון הבטן ולגרות את תאוות האכילה בניחווחות חזקים וכו'. ונחת וקורת רוח אצל אדם נעלה יותר הוא כמובן של במצוות ומעש"ט, כגון צדקה להחיות עניים, או בתלמוד תורה, בשעות רצופות של לימוד או בחידושי תורה. שמכל אלו יבואו בשבת לנפשו קורת רוח רצון ועונג רוחני, מעשיית רצון ה'. קורת רוח ועונג המתבטאים בהודאה על זאת בשירות ותשבחות והתפילות של שבת. ודברים אלו ויסוד גדול זה, שמנוחה היא מלשון נחת וקורת רוח, הוא משם רב רבו, הרי"מ מולאטשוב שהיה רבו של המגיד מנדבורנא בעל ספר 'צמח ה' לצבי', שהביאם תלמיד הבעש"ט הר' משה מודאלינא בספרו דברי משה בראשית.

ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וגו' פירש רש"י מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה. הנה שמעתי בזה מפי מחותני הרב הקדוש האלקי מ"ו יחיאל מיכל מגיד דברי אמת זלה"ה שדקדק הלא לכאורה מלת מנוחה ומלת שבת מובן אחד לשניהם שהוא לשון שביטה ולזה לא היה צריך לכתוב רק היה העולם חסר מנוחה עד שבא יום השבת. ופירש הוא ז"ל כי מלת שבת הוא נגזר מלשון השבה, רוצה לומר, ששבים כל העולמות למקומם האמיתי, ומלת מנוחה הוא לשון נחת וזה כוונת רש"י ז"ל היה העולם חסר מנוחה רוצה לומר שאין זה לנחת להם לפי שירדו כל אחד ממקומו בא שבת רוצה לומר ששבו כל אחד למעלה למקומו ואז בא מנוחה ונחת להם ע"כ דברי קדשו ודברי פי חכם חן.

וינוחו בו: ומשבאנו לזאת שהשבת עיקרה היא ע"ש הנחת וקורת הרוח שמכין היהודי - לכבוד שמים ולעדות על הבריה ומעשי ה' - ממעשיו הגשמיים והרוחניים, הנה מובן מהי הבקשה 'והנחילנו ה' שבת קדשך'. שכן היהודי יכול בס"ד רק להכין את עצמו לזאת וגם לשבות ממלאכתו. מצוות השבת אכן ניתנה לנו זה מכבר, אבל שאכן באמת יהיו לו ליהודי נחת וקורת רוח אמיתיים ממעשיו, שהיא 'כוח השבת', ומש"כ שבכלל יבין את זאת וישאף להגיע לתענוג ונחת מעבודתו שבאהבה ורצון, ולא להיות רק עבד עובד ברו"ג בעול ושעבוד מיראה וטירדה, לזה צריך תפילה מיוחדת, או צדיק שיביא לו זאת, שבכלל ידע ויזכה לזה. וכן גם צריך תפילה מיוחדת 'שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתנו', שתמנע את הנחת רוח אף אם הכין והתכונן. כבשפת אמת וישלח תרמ"ח.

במדרש ויחן את פני העיר שבא ע"ש עם חשיכה וקבע תחומין וכו'. ויחן משמע שהוא הביא המנוחה, כי הארת שבת תליא בשומרי שבת. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל כאשר חכמים הגידו שקונין שביטה בע"ש ביה"ש"מ. א"כ השבת נקנה ע"י הקבלת שבת בכניסתו. ונראה לבאר הענין ע"פ מאמרם ז"ל אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ואני מבקשה ליתנה לישראל לך והודיעם. ואין מובן הלשון מבקש ליתנה והלא נתן לנו את השבת. רק הפי' שזה עצמו כוח השבת שבני ישראל הם כלים לקבל המתנה טובה זו שא"י להתגלות רק בשבת קודש. ובכל שבת ושבת הוא מתנה חדשה. וצריך האדם להכין עצמו ולידע להיות מוכן לקבל מתנה זו מאור הגנוז. לכן מבקשין בכל שבת והנחילנו כו' שבת קדשך. כי הגם שבכלל נתן לנו השבת. אבל יש שבת פרטי בכל שבת ושבת וצריכין לקנות שביטה זו בכניסת היום והוא ענין קבלת שבת:

חיבור ואחדות: ומשבאנו לזאת שהשבת עיקרה היא ע"ש הנחת וקורת הרוח שמכין היהודי, א"כ מהו הדבר שהכי מסב קורת רוח ו'נייחא דרוחא' ליהודי בעצם יום השבת קודש. הנה גם בזאת בעל אהבת שלום מדייק זאת מאוד ומלמדנו הרבה פעמים בספרו - וזה המושג השני שבעניין הרחב והארך הזה - כי עיקר וסיבת נחת הרוח בשבת מכל המעשים היא כי השבת מאפשרת ומביאה [בהכנתם מראש את הזמן והנפש הפנויים] להתאחדותם של הברואים והמעשים זה בזה בנחת רוח, נחת רוח שהיא הסיבה וטעם החיים של קיום העולם. אחדות הגורמת גם נחת רוח לקב"ה, שהיא מימוש כוונתו ורצונו בכל הבריה. וכמש"כ בפרשת פקודי.

והנה בששת ימי המעשה כל מעשי בראשית שהם רומזים לאורות עליונים וכל העולמות כל אחד עומד בפני עצמו ואין להם חיבור ויחוד, ובשבת קודש הם נכספים ומשתוקקים זה לזה, כל אחד להגבוה ממנו, על דרך בני היכלא דכסיפין. ויש להם חיבור ואחדות, על דרך מאמרם ז"ל שבת

ימות השנה, אינם חשים שום תענוג ונחת בשהייתם שם, מפני שהם נמצאים שם לא לצורך התענוגות וחופש, אלא מצורך שעבוד והכרח פרנסתם ועבודתם. אין זו שהייה מתוכננת מרצון ואהבה לעונג ולנחת הבאה משרוש הרצון שבנפש, אלא שהייה מוכרחת מצורך סיפוק הגוף וקיומו.

קביעה וקיימא: אין השבת מהווה שמחה מדבר יוצא מהרגיל הבא אל האדם, כגון ניצחון בבחירות של המועמד המועדף על ידו, או זכייה בדירה באיזה הגרלה וכדו', שזוהי השמחה ביו"ט הבאה אל הברואים מ'זמן לזמן' מהאורות החדשים שבכל מועד הניכר אף בשינוי הטבע בעונות השנה – אביב קיץ וחורף, זרע קציר ואסיף, המביאים לא רק עונג אלא גם שמחה. אלא כמו עיר הנופש הנ"ל, העיר קבועה וקיימת ועומדת במקומה כל השנה בנופיה והריה וכו', ורק הנופשים באים אליה לאחר שפינו מזמנם והקדישו מכספם וכוחותיהם להתענג בה. קדושת השבת היא קבועה וקיימת בכל עת, ואת שורשי וערכי הקדושה ניתן תמיד לחוש ולהוציאם לפועל בעונג ונחת, אבל צריך להתכונן אליה ולתכנן אותה בקום ועשה ובלא תעשה, במקום ובזמן מתאימים ואפשריים שתהא כמטרה ותכלית לבטא את העניין השורשי שמביאה את העונג בנפש. ולכן ת"ח הוא בחי' שבת כל העת. וכמו התענוג הגשמי כך גם הרוחני, מה שהוא אצל אדם פשוט העונג הרוחני בשבת, אצל ת"ח הוא בכל השבוע, ותענוגו הרוחני בשבת מרומם בהרבה. קדושת השבת היא יחסית לכל אדם ו'שכרו הרבה מאוד' אך 'לפי פעלו'. ולכן צריך הרבה להתפלל ולשבח על העונג והמנוחה של היהודי שיהיו מדברים נכונים ונעלים, מנוחת אמת ואמונה המתבטאים במעשים. מנוחה שלמה שאתה - דייקא - רוצה בה, ולא מנוחה ונחת מדברים נמוכים ושפלים. וככל שהאדם מתעלה כך נחת וקורת רוחו באים פחות מדברים גשמיים פרטיים ויותר מדברים רוחניים של הטובה הרוחנית והגשמית של כלל ישראל שמתגלה עליהם שם השם כתכלית בריאת העולם. 'יכירו בניך וידעו כי מאתך הוא מנוחתם'.

עניין תמידי ומוחש: והנה חטא העגל הייתה טעות של ישראל בתפיסת האלוקות, שהגשימה בחטא העגל, בבקשם המחשה מציאותית לאלוקי ישראל, במקום משרע"ה ש'לא ידענו מה היה לו'. המחשה מציאותית שאכן ניתנה להם אח"כ בבניית המשכן. כמ"ש הר"ב מפרשיסחא.

בהקדם מה ששמעתי ממורי, [הר"ב מפרשיסחא] שחטא העגל היה מגדל תשוקתם לדביקות ה'. עד שרצו איזה ענין תמידי ומוחש, שיוכלו ליחס אליו השראת השכינה. ולזאת אמרו, כי זה משה האיש. היינו, שהגם שהיה באפשרי ליחס זה למשה, אף על פי כן, מאחר שהוא איש - לא יספיק לנו. והנה הגם שנהיה מזה חטא גדול, מכל מקום, מגדל כוח מחשבת ישראל ועוצם תשוקתם - פעלו, שינתן להם משכן. וזהו פירוש המאמר [במדרש]. ש'ישראל הגם שיחטאו, מאחר שעצמיות שלהם - הוא ה' ממש, וכמאמר, 'ישראל וקודשא בריך הוא חד. וה' הוא חיותם הפנימי, לזאת החטא שלהם אינו בעצם רק במקרה. וכמבואר במהר"ל ז"ל. וזה שאמר, ולבי ער, וגו', וגמר אומר, לא די שהחטא לא הפסיק הדביקות, אלא אדרבא, החטא בעצמו מצד אחד פעל דבר גדול. שהקב"ה מרתיק [דופק] עליו להשרות השכינה בקביעות ביניהם. ושלא יהיה מתהלך בחוץ בלא בית - כדי שיתמלא תשוקתם. שלא יבואו עוד לידי חטא כלל. [תורת כהן פ' תרומה]

סדר מסודר: וביתר עומק ביאר זאת תלמידיו במי השילוח ח"א בפרשתן. שרצו המחשה מושגית של האלוקות, ולתכנן להם באופן מדויק לתכליתו את סדר גילויי האלוקות מפורש אליהם לכל הדורות, ו'ילכו בדרכיו לבטח תמיד', בסדר עבודתו ובמעשיהם. דהיינו להוציא את עומק שורשם ומבוקשם הרוחני, שיהיה באופן מסודר ומתוכנן כל ימי חייהם, בעונג ונחת כ'יום שכולו שבת', וכמו בשבת - לא יצטרכו אף לתפילה של טירדה ובקשה, רק יהיו בתפילות בעונג אלוקי קבוע וקיים. ובחטאם ואי הבנתם השתלשל עניין זה בעיוות מקדושת השבת שחקק הקב"ה באותה עת בלוחות.

אך כי באמת מעשה העגל היה כי רצו שהש"י יראה להם את הסדר המסודר אצלו לכל מידותיו לדורות, באיזה זמן ינהג את עולמו במידה זו ובאיזה זמן במידה אחרת, ולא יצטרכו בכל יום להתפלל להש"י שיראה להם באיזה דבר ובאיזה מדה יבחר עתה, רק יגלה להם הכל בפעם אחד וילכו בדרכיו לבטח תמיד... ולאשר נסמך פרשת שבת לפרשת העגל, כי באמת שורש חטא העגל בא להם בעת שעסק הקב"ה עם מרע"ה בפ' שבת, כי שבת מרמז על יום שכולו שבת ואז לא יצטרכו לתפלה, כי הקב"ה יראה לעין כל את סדר מידותיו, כי בלתי רצונו לא נעשה שום דבר בעולם, והם הרגישו כי הש"י עוסק להנחיל להם הטוב הזה, והיה חטאם לפועל שעשו את העגל, כי עגל הוא דבר שלא נשלם עדיין וצריך

נפלאים ממנו, בשרשיו שלו עצמו וכיצד להעמיק עוד יותר את מעשיו ולהרחבות את היקפם לשייכם ולחדשם לתכליות עמוקות יותר. וכלשונו של הר"ב הרבה פעמים במשלו בעניין זה. ובתורה אור פרשת יתרו. מקביל הוא בשלבים אלה את שלבי השבת וסעודותיה.

וזהו זכור ושמור בדבור א' נאמרו. כי זכור לדבר ושמור לנוקבא. זכור בחי' המשכה ושמור בחי' העלאה כנ"ל. והיינו כמו עד"מ מי שהוא בעל שכל גדול ומוריד ומצמצם שכלו באיזה מעשה כגון ציור או כתיבה, הנה כשגומר מלאכתו ושובת ונח הרי השכל חוזר למקורו, ואח"כ כשחוזר ורואה בעין שכלו הגדול את כל מעשהו והנה ישר לפניו, נעשה בחינת חזרת ההמשכה [ללמטה]. כך שבת דמעלי שבתא היא בחינת שביתא ונייחא. כי ששת ימים עשה ה' ויברך אלקים את יום השביעי. שהיא בחינת חזרת ההמשכה [ללמטה]. ולכן נק' סעודתא דעתיקא קדישא שמתגלה ענג עליון מלמעלה למטה.

מנוחת מרגוע: וכלשונו הנפלאה של השפת אמת בפרשתן, תשא תרל"ה. הלומד זאת אף בדברי רש"י. שהמנוחה אינה כאשר 'אין מה לעשות', אלא כאשר היא מתוכננת ומכוונת בטורח רב לתכליתיות מסוימת, אזי היא מנוחה של מרגוע - במובן של נחת ועונג. כאשר עשה הקב"ה במעשה בראשית, שיש בהם תכליתיות מורגשת, הן כביכול לעצמו - הכתיב מנוחה לעצמו - והן בתוך דעתם של כל הברואים. קדשת את היום השביעי לשמך 'תכלית מעשה שמים וארץ'.

ברש"י שבת שבתון מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי. פרשנו בעזשה"י כי מנוחת עראי כשנודמן שאין לו מה לעשות ונח. אבל כשאדם רוצה לעשות איזה מלאכה וטורח בה הרבה עד שנגמרת ונח אח"כ. זה מנוחת מרגוע. שכל המלאכה הי' כדי להשיג זאת המנוחה. וכן כביכול הכתיב מנוחה לעצמו כי ששת ימים כו'. נמצא מנוחת הקב"ה כך הי'. ונלמד מזה שכן צריך להיות מנוחת האדם בשבת כמ"ש ששת ימים תעבוד כו'. מסמך הכתוב העבודה למנוחת שבת. כלומר להיות כל עבודת ימי המעשה כדי להיות נגמר רצונו ית' וכבודו. להיות נעשה מזה השבת. ומעין זה איתא ג"כ כי לכל מעשה האדם בימי החול יש להם עלי' בשבת קודש.

וכמו שאנו רואים במציאות הטבעית שהרצון והשאיפה לעשייה מתוכננת של תכלית המביאה עונג ונחת, באה מתוך שורש עמוק בנפש כל החי, והיא הגורמת לנחת וקורת רוח, והוא יסוד כל הבריאה וטעם קיומה. שאיפה כזו קיימת באופן מוערי אף אצל בעלי חיים המתכננים את ביתם וקנים ויש להם התייחסות כלשהי לבני זוג, ולכן אנו מצווים עליהם בשביתה - למען ינוח שורך וחמורך. שתהא להם המנוחה והעונג לפי הכרתם. אך היא ניכרת במיוחד ובאופן בולט ביותר אצל ישראל. הן בעומק השורש, הן בגודל ורום שאיפת התכלית, והן בכל מעשיהם המכוונים לזאת, הנובעים מהשורש של הקדושה שבנשמתם מאבותיהם, המביאים לידי שאיפה תכליתית בלתי פוסקת לביטוי אותה קדושה במעשים דיבורים ובעונג מחשבה ודעת, הניתנת לביצוע רק מידי שבת, והשבת היא בן זוגה של ישראל. כבשפת אמת תרל"ו.

אך את שבתותי תשמורו כי אות הוא ביני וביניכם כו'. התחיל שבתותי ומסיים אות הוא. אבל ביאור הדברים את שבתותי דייקא. כי איך שייך שבני ישראל ישמרו השבת הלא גדלה מעלת השבת קודש ממעלת בני ישראל. ומי גדול השומר או הנשמר. אך [האות הוא] התפשטות קדושת שבת שיש בכל איש ישראל, כי נשאר רשימה בלב איש ישראל המקיים השבת. וזאת רשימת השבת הנשאר בלב צריך שמירה וודא. וזאת הרשימה היא אות ביני וביניכם. כי האומות אף אם יעברו וישמרו השבת לא ירגישו מאומה בנפשותם. ובני ישראל [הם] הנוחלין נשמה יתירה בשבת לכן צריכין לשמור שלא יפגמו במעשיהם הארת השבת כנ"ל:

מראש מקדם נסוכה: וכמו שאנו רואים מהנוסעים לחופשה לעיר נופש מפורסמת כגון דאוווס שבשווייץ, שיש להם שם שורש ועניין ותענוג. הנה הנסיעה מתוכננת לתכליתיה לפרטיה, בקום ועשה - מה יעשה בה לעונג ולנחת. אם לטיול רגלי בנופיה בהריה ומפליה, אם לנסיעה ברכביה וברכבותיה, אם לשיבה רגועה בדירה הנמצאת על הנוף, אם לשחק באטרקציות שונות שבסביבתה, אם לגלוש בשלגיה או לנסיעה אתגרית בשביליה באופניים. וכן מתוכננת היא מראש ב'לא תעשה', לסדר את כל ענייני העבודה וטרדות העסקים להשקטים לשבועיים שלוש במשך ימי החופשה, שתהא כל מלאכתם עשויה מבלתי הטרד ופגועה את הנופשים, ברצותם לחוש עונג שלם ולהתמזג בכל נפשם ושורשם בכל אותם מראות ותחושות שבאותה עיר נופש. אמנם אלו הנמצאים שם בדאוווס והעובדים כל

להמתין עוד עד שיושלם, וגם רצו בזה קודם הזמן כי הטוב הזה ינחיל ה' לנו אך לעתיד.

ונענו בתפילתם כמו שהוסיף במיה"ש בח"ב, שבמשכן ובבית המקדש הייתה הנהגת ה' מפורשת לנגד עיניהם, בהנהגה 'שבתית' שורשית וערכית של חביבות ודביקות מצד ומצד השי"ת. שהיא ההנהגה התכליתית של כל עבודת המשכן כמאמר פסוקי הרוממות בפרשת תצווה (ל' מ"ג) בפרשת עולת התמיד, 'ונועדתי שמה לבני ישראל' – 'ושכנתי בתוך בני ישראל' – 'וידעו כי אני ה' – 'לשכני בתוכם'. חביבות ודביקות שיצאה ובאה אל הפועל בסדר עבודת המשכן שבמדבר עוד לפני הזמן המתוכנן של המקדש אחרי ביאת הארץ.

וכן זה היה כוונת ישראל בחטא הזה שרצו שהנהגת השי"ת יהיה מפורש לנגד עיניהם, כמו שהיה בבית המקדש, ואיתא בגמ' (כתובות ס"ב ע"ב) מתחלה כתיב תבאמו ותטעמו ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש, וזה היה טענת משה רבינו וראה כי עמך הגוי הזה, היינו וראה שהרגישו בגודל אהבתך שאמרת ועשו לי מקדש עוד קודם ביאת ארץ ישראל, וכווננו בדעתם לדעתך. כי באמת חטא העגל לא היה רק על הגוון ובשורש לבם היו דבוקים בהשי"ת, כי בעת שהשי"ת חקק על הלוחות המאמר זכור את יום השבת בזה הרגע עשו את העגל, כי שבת מורה שעומק הלב יהיה דבוק בהשי"ת.

מנוחה היא היפך מקרה ועראי: והנה עמלק כעם הנלחם בישראל וכרעיון הקיים בכל הדורות כדברי תלמידי הבעש"ט, הגה (כמיה"ש בשלח ובאור גיליון הקודם) טענתו אינה על כוח אלילי השולט כאלילי מצרים, שע"ז יש לנו את עבודת הפסח. או טענת הטבע נעדר האלוקות, שע"ז יש לנו את עבודת הימים הנוראים. אלא טענה מחוצפת של נכד יצחק אבינו היודע מאמונת השי"ת, אלא טוען שהכול ממש בידי שמים ואין בידי עבודת האדם להעלות בזה או להוריד מאומה. מובן שלפי השקפת עולם זו, אין מעשים ואין נחת וקורת רוח ואין תכלית אמיתית למעשי אדם. כי הכל ביד"ש ללא טעם והבנה כמקרה ודרך עראי ואין שום מכוון ותכלית בעבודת היהודי. והיא ממש סותרת את ענין מנוחת השבת. כבשפת אמת זכור תרמ"ה.

וכן אשר קרהו. שאינו - רק במקרה ועראי. לכן הוא היפוך השבת שהוא המנוחה והעלאת כל דבר לשורשו. והוא אין לו שורש רק ברפידים כשיש קצת פירוד מן השורש או הוא בא למלחמה. ולכן בש"ק שבאין לדביקות השורש יש לזכור למחות אותו כדכתיב וה' בהניח. ולעתיד יום שכולו שבת, שיהי' מבורר דביקות כל דבר בשורשו אז ימחה שמו מכל וכל. (ובשפת אמת לפורים תרמ"ו הוסיף) מה שקבעו עיקר היו"ט ביום המנוח ואומרים שעשה נסים בזמן הזה. הגם דלכאורה עיקר ה' נצחון המלחמה. אכן תכלית מלחמת עמלק ימ"ש הוא לבטל המנוחה. כמ"ש אשר קרך בדרך. כמ"ש והיה בהניח כו' תמחה כו'. נמצא שעיקר רדיפת עמלק שלא לבוא אל המנוחה. וזה האות שבאו אל המנוחה הוא עדות על מחיית כוחו של עמלק. ובזאת המנוחה מחו אותו יותר מבמלחמה. ולכן כתיב ונוח מאויביהם והרוג כו' שבמנוחה זו הרגו אותו. והענין דכתיב מחה אמחה דרשו חז"ל בעוה"ז ובעוה"ב למטה ולמעלה כו'. ולעולם כן הוא שבמלחמה התישו כחו בגשמיות כדי שיבואו אל המנוחה. ואז שבאו לשורשם הרגו את השורש שלו למעלה וזה העיקר ועשו אותו יום משתה ושמחה כנ"ל:

וככל שהיהודי מאמין ומשוכנע בתכלית ערך וחשיבות מעשיו לכבוד שמים, כך כל מעשה עבודתו יותר באה מתוך התמקדות ומכוונות לשרשו - לשם שמים, המביאה איתה גם יראה של אחריות וחובה המוטלת עליו - תוך מלחמה מתמדת עם העראי והשכחה ודרך ה'אגב' - בריכוז מירבי של מוחשבתו וזמנו - לתכליתו למלאות את משימתו בכבוד השמים הכללי. הבאה לאחר נשיאות ראשו ומיקומו באופן נכון לכישורי ותכונות נפשו מתוך אהבה ורצון לעבודת ה'. וכשהוא מצליח לו בס"ד יש לו ולקב"ה שמחה נחת וקורת רוח עצומים. בהניח לך ה' אלוך. וזאת מה שנקרא 'זכור', כמ"ש בשפת אמת זכור תרל"ב. שאף הוסיף מילה ביידיש להגדרת המילה 'זכור', 'דאס געדעכניש', כמו אזכרתה לה' שיש במנחה. שפירושה המילולי לענ"ד, 'החלק המרוכז והסמך' של המנחה, והכוונה לעיקר מהותה ומכוונה של המנחה. וכך צריך להיות גם היהודי מתוכלל בעבודתו, מכוון ומרוכז משרשו לתכליתו בכל כוונתו וזמנו לעבודת ה'.

ועיקר פ' זכירה הוא פנימיות החיות. מקום שאין שם שכחה. כיון שהוא עיקר החיות נקרא זכרון. כמ"ש אזכרתה הוא עיקר מכוון ומהות הדבר. (דאס געדעכניש). וזהו מחיית עמלק שלא לעשות שום דבר דרך עראי. רק להיות דבוק בשורש החיות תמיד כנ"ל. ושקלים וזכור נגד אברהם ויצחק. כי

שקלים הנדיבות להשי"ת בחי' אברהם אוהבי. ואח"כ בא מזה לבחי' יראה שהוא יותר ברור ואמת מאהבה כמ"ש במ"א. והוא בפנימיות יותר. כי כ"ז שאינו כולו ביראת השי"ת א"י להיות ירא מבחוז. וזהו זכור. שבבחי' יראה לא יוכל לשכוח כמו בבחי' אהבה כנ"ל. וזה מחיית עמלק.

אור החכמה: לכן דווקא בעת הסתרת הגדול אחר החורבן בגלות בימי אחשוורוש, וגם אחר החטא של העגל, נתגלו ביותר כאן למטה בעולם, כחג הבא מזמן לזמן, הארה שבתית של מנוחה וקורת רוח, 'אור החכמה' הקבוע והקיים של העונג והחביבות האהבה והרצון של הקב"ה אליהם, וגם התגלה גודל ותכלית המעשים המוטלים על היהודי בהחזקת כבוד שמו ית' באהבה וברצון ובמס"נ. ההופכים גם את כל המאורעות הרעים וההסתרים לטובה עצומה ונשגבת, וממילא מתעורר גם אצל ישראל עונג ונחת וקורת רוח עצומים וגם שמחה עצומה של שבת ופורים גם יחד, המעוררים גם את הקבלה ואת האורות דלעתיד. וכדברי אדמו"ר מאמשינוב שליט"א פורים - צו - תשפ"ב

מהרבי רבי מנחם כתוב, שפורים כלול ו'דורך גינומען' עם המציאות הפנימית של שבת, שבת היא הרי ה'יום המנוח' (נוסח קדום בתפילות שבת), והענין הזה נעשה בפורים, כמו שכתוב במגילה "ונוח בארבעה עשר ו'ינוח בחמשה עשר". מא"ז ו"ל כתוב, השורש של שבת הוא הרי הכח של אהבה ורצון של הרבש"ע, בקידוש של שבת אומרים הרי 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו, שבת ניתנה והוכנסה ביהודים עם התעוררות הכח של הרבש"ע של אהבה ורצון ביהודים - באהבה וברצון הנחלתנו' ועם הכח הזה... של התעוררות של אהבה ורצון של הרבש"ע ביהודים הונחלה להם כל המציאות המרוממת והמופלאה של שבת עם כל מה שכלול בזה. לכן יש לשבת את הכוח להפך לטוב אפילו נבראים שענינם הוא ההיפך מזה. שני המלאכים שמלווים את היהודי בליל שבת כשהוא הולך לקיים את המצוות של קידוש ושל עונג שבת, אחד מהם הרי נקרא 'מלאך רע', וכשהמלאך השני 'המלאך טוב' ממשיך את הברכה של הרבש"ע על היהודי שאותו הוא מלווה, אזי גם 'המלאך רע' יענה אמן. כל מציאותו מסכימה בשלימות לברכה הזו, הוא מאשר ומחזק אותה... אהבה ורצון הרי בכוחם לקלקל את הסדר המסודר ואת שורת ההנהגה הראויה (אויסגהאלט) והמסודרת וזה פועל באמת שתיעשה ענייה אמיתית מושלמת וחזקה של 'אמן'... שהכוונה בזה היא שכל מציאותו באמת מתהפכת לטוב, וכל זה נעשה מכח כוחה של השבת. פורים גם 'דורך גינומען' עם הכח של התעוררות של אהבה באופן החזק ביותר ובאופן המרומם ביותר של הכלל ישראל לרבש"ע, פורים הוא הרי הזמן של 'הדור קבלוה מאהבה. כל הכלל ישראל קיבל על עצמו את כל התורה כולה, ואת כל מה שיתחדש לעתיד בכח התורה מצד חכמי ישראל מכח ההתעוררות העצומה של אהבה שהתעוררה בהם לרבש"ע.

קדושת מעמקי ישראל: אלו המה שורשי השבת, וימי הפורים, ותיקון חטא העגל, המזדמנים יחד לשבת חשובה זו, והמביאים אתם שמחה ומשתה ויו"ט, הכלולים בעונג ונחת, קורת רוח של מנוחה וקדושה, של התרצות השי"ת לעמו באהבה ורצון הדדיים גם בכל הסתריו וחטאיו ההופכים לטובה וגדולה, של שרשים ומעשים ותכלית, באופן של 'עד דלא יידע', ושלא יתבטל עוד אין קץ. וכבמי השלוח ח"א - פרשת תשא.

ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה. כי משה בקש מהש"י אשר אף בעוד שיהיה הש"י בלבוש הזה (האמור למעלה בד"ה ויאמר וכו') גם אז אם יחטא שום אחד מישראל, לא יגיע החטא לעומק הלב ולא יבא התרשלות בדעתו פן הוא ח"ו נסוג מהש"י הנקרא זה אלי. וזה שאמר ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה. כי ההבדל שבין ישראל לאומות לא יהיה תלוי רק במצות ומע"ט - כי [הרי] גם הם יוכלו לעשות מעשים שיהיה להם גוון טוב. אך [ביקש שההבדל יהיה ש]אף בעת שאחד מישראל יחטא - גם החטא לא יהיה כמעשה האומות, והוא שלא יגיע [לעומק ויהיה] רק משפה ולחוץ, ועומק לבו יהיה נקשר ונדבק בהש"י.

וכפי שהסביר זאת רצ"ה מלובלין בספר ישראל קדושים - אות ז. על 'קדושת המעמקים של ישראל'.

וקדושת המעמקים דישראל, שהוא סוד שאי אפשר להתגלות כלל בעולם הזה הוא המתגלה בפורים על ידי הביסוס. יום אשר נחו היהודים מאויביהם שזכו לטעום בחול מעין המנוחה דשבת שאז הוא זמן דמחיית עמלק (דברים כ"ה, י"ט) והיה בהניח וגו' תמחה וגו' ובהניח הוא קדושת השבת, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה שזכו לזה יעקב ובניו שינוחו בו.